

Badanie ankietowe zostało zrealizowane za pośrednictwem Portalu LIBRUS Szkoła (nauczyciele) i LIBRUS Rodzina (uczniowie). Wzięło w nim udział 4254 respondentów, w tym 2398 nauczycieli i dyrektorów szkół oraz 1856 uczniów z wszystkich województw w Polsce. Reprezentowane były szkoły podstawowe i ponadpodstawowe zlokalizowane zarówno w dużych i małych miastach, jak i położone na terenach wiejskich. Wśród respondentów znaleźli się nauczyciele wszystkich przedmiotów, jednak najliczniej w ankiecie wzięli udział nauczyciele matematyki, języka polskiego i języków obcych.

Uzyskane wyniki umożliwiły poznanie i zestawienie opinii nauczycieli oraz uczniów na temat organizacji i jakości zdalnego nauczania w porównaniu do diagnozy, która została przeprowadzona przez zespół badawczy po raz pierwszy w czerwcu 2020 roku.

Najważniejsze wnioski z analizy rezultatów badawczych to:

- Przebieg zdalnej edukacji z całą pewnością uzależniony jest od wyposażenia użytkowników w dobrej jakości sprzęt i dostęp do Internetu. Nauczyciele i uczniowie nadal korzystają z prywatnych komputerów, laptopów, mobilnych urządzeń dotykowych, a także z prywatnego dostępu do Internetu. Wzrosła natomiast liczba osób, które mają sprzęt na wyłączność i nie muszą dzielić się nim z innymi użytkownikami w domu.

- Obecnie więcej niż połowa pedagogów deklaruje, że prowadzi zajęcia online przy wykorzystaniu platform umożliwiających komunikację synchroniczną, takich jak: Zoom, MS Teams, Google Hangouts i inne. Uczestnicy badania mają poczucie przyrostu wiedzy i umiejętności w zakresie kształcenia na odległość oraz podniesienia swoich kompetencji w zakresie korzystania z TiK. Najprawdopodobniej jest to rezultat zarówno intensywnych szkoleń organizowanych dla kadry pedagogicznej, jak też wzajemnej wymiany doświadczeń pomiędzy nauczycielami oraz indywidualnego korzystania przez nich z różnych tutoriali, webinarów lub filmików dostępnych w Internecie. Wyniki te potwierdzają uczniowie w odpowiedziach na pytania otwarte, chociaż ich ocena kompetencji cyfrowych nauczycieli jest niższa i bardziej krytyczna.

- Niestety ocena jakości i atrakcyjności zajęć zdalnych pozostaje na tym samym poziomie. Nauczyciele w dalszym ciągu preferują metody podające z zastosowaniem nowoczesnych technologii cyfrowych. Najczęściej transmitują gotową wiedzę, korzystając jedynie z prezentacji multimedialnych lub filmików lub innych gotowych zasobów internetowych, oferowanych przez portal lub wydawnictwa edukacyjne. Zatem nie poszerzyli repertuaru stosowanych metod oraz nie wprowadzili do swojego warsztatu innych narzędzi i materiałów cyfrowych. Jednocześnie warto podkreślić, że znacząco spadła liczba nauczycieli, którzy jedynie wysyłali uczniom zadania do wykonania w tradycyjnych podręcznikach i zeszytach ćwiczeń.

- Nauczycielom nadal potrzebny jest intensywny udział w szkoleniach z zakresu posługiwania się narzędziami edukacji zdalnej i tworzenia własnych materiałów cyfrowych, ale przede wszystkim muszą poznać i zacząć stosować bardziej różnorodne sposoby aktywizowania, motywowania i rzetelnego oceniania osiągnięć uczniów.

- Wskazane byłoby większe promowanie w mediach społecznościowych pozytywnych przykładów pracy nauczycieli podczas zajęć online, stworzenie przestrzeni do wymiany doświadczeń między nauczycielami.
- Uczniowie nadal poświęcają kilkadziesiąt godzin tygodniowo na wykonywanie zadań jedynie zleczanych przez nauczycieli, nadal zbyt często są to prace jedynie z wykorzystaniem tradycyjnych podręczników i zeszytów ćwiczeń. W swoich wypowiedziach znacznie częściej podkreślają, że fizycznie, emocjonalnie i psychicznie źle znoszą izolację i brak kontaktu z rówieśnikami, a także, że są przemęczeni, przeciążeni, sfrustrowani perspektywą dalszej nauki w sposób zdalny, mają poczucie beznadziejności, marazmu, nie radzą sobie z lękiem i troską o swoją dalszą przyszłość.
- Potrzebę wsparcia psychicznego coraz częściej zgłaszają także nauczyciele, którzy odczuwają przeciążenie pracą i obowiązkami zawodowymi, spadek motywacji i obniżenie nastroju, a także skarżą się na obniżenie sprawności fizycznej, zwłaszcza bóle kręgosłupa, pogorszenie wzroku, słuchu.
- Zalecane byłoby zatem wydłużenie przerw między lekcjami zdalnymi, a także poszerzanie form komunikacji podczas ich realizacji: możliwość dyskusowania, zadawania pytań, wspólnego ustalania strategii rozwiązywania postawionego problemu czy też uzyskania dodatkowych wyjaśnień, które korelują z motywacją i zaangażowaniem w proces uczenia się. Ważne byłoby też pozostawienie czasu na rozmowy wychowawcze, wsparcie psychiczne uczniów, zorganizowanie lepiej działającej pomocy psychologicznej zarówno dla uczniów, jak i dla pedagogów.
- Uczniowie podczas zajęć zdalnych powinni częściej rozwiązywać zadania problemowe lub realizować projekty, które będą wymagały od nich kreatywności i współpracy z rówieśnikami, a także będą rozwijały ich samodzielność i odpowiedzialność za wykonaną pracę. Edukacja zdalna powinna mieć charakter bardziej indywidualizowany.
- Zarówno nauczyciele, jak i uczniowie uważają, że edukacja zdalna jest bardzo wygodna, pozwala zaoszczędzić dużo czasu, który do tej pory był poświęcany na przygotowanie się do funkcjonowania poza domem i przemieszczanie do szkoły. Dostrzegają jej przydatność, kiedy nauczyciel lub uczeń ma utrudniony dostęp do szkoły z powodu choroby lub innego ważnego powodu. Ponadto podkreślają, że jest to doskonały sposób na uzupełnienie zajęć w szkole, ponieważ materiały dostępne są on-line, można z nich korzystać w dowolnie wybranym czasie, bardziej dostosowanym do potrzeb uczniów. Jednak pedagodzy są bardzo zaniepokojeni tym, że uczniowie coraz częściej nieuczciwie korzystają z zasobów w Internecie podczas wykonywania różnych prac, a także przekazują sobie online gotowe rozwiązania. Martwi ich też celowe niekorzystanie przez uczniów kamer lub mikrofonów, kiedy np. są nieprzygotowani do zajęć lub nie mają ochoty w nich uczestniczyć. Mają poczucie braku kontroli nad tym, czym naprawdę zajmują się uczniowie podczas edukacji zdalnej - dostrzegają, że często surfują oni po Internecie, słuchają muzyki, wykonują jakieś czynności w ramach obowiązków domowych. Młodzież i dzieci w swoich wypowiedziach niestety także przyznaje się do tego, że często śpi, spożywa posiłki, gra w gry czy jest aktywna na fb. Nie dziwi zatem fakt, że ocena efektywności i jakości tak realizowanej edukacji zdalnej stale ulega obniżeniu.

- Na koniec warto podkreślić fakt braku rozwiązania problemu „znikających uczniów” z edukacji zdalnej. Może to być spowodowane nadal rzeczywistym wykluczeniem zarówno techniczno-sprzętowym jak i kompetencyjnym, trudnościami psychicznymi z funkcjonowaniem w odmiennej sytuacji pandemii, ale także fikcyjnym usprawiedliwianiem braku realizacji obowiązku szkolnego, wynikającym z braku dostępu do Internetu lub posiadaniem niskiej jakości sprzętu.